

รูปแบบการพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้สูงอายุ
ในเขตเทศบาลตำบลพุดเตย อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์

SELF-SUFFICIENCY MODEL UNDER PHILOSOPHY
OF 'SUFFICIENCY ECONOMY' OF THE ELDERLY IN PHUTOEI
MUNICIPAL AREA, WICHIANBURI DISTRICT, PHETCHABUN PROVINCE

มนีรัตน์ กุลวงษ์^{1*}, วัชรินทร์ อินทรพรหม², เตชิต ตรีชัย³, และ สิริกร ฉัตรภูติ⁴
Maneerat Gunlawong^{1*}, Watcharin Intaprom², Tachit Treechai³ and Sirikorn Chatvhooti⁴

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร^{1,2,3,4}

Narumon.pung@gmail.com^{1*}

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพการพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้สูงอายุ 2) ความต้องการพัฒนาในการพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้สูงอายุ 3) รูปแบบในการพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาลตำบลพุดเตย อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสม ดังนี้ การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร จำนวน 1,265 คน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 297 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม การระดมสมอง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การตีความเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลพุดเตย อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางโดยมีสภาพการพึ่งตนเองด้านสังคม และด้านจิตใจ มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าภาพรวม ตามลำดับ
2. ความต้องการพัฒนาในการพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลพุดเตยอำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อแยก ประเด็นย่อยพบว่าความต้องการพัฒนาด้านสังคม และด้านจิตใจ มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าภาพรวม ตามลำดับ
3. รูปแบบในการพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาลตำบลพุดเตย อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ (1) ขั้นตอนการมีส่วนร่วม (2) ขั้นตอนกระบวนการจัดการ (3) ขั้นตอนการเรียนรู้ และ(4)ขั้นตอนการสร้างความเข้มแข็ง

คำสำคัญ : การพึ่งตนเอง ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผู้สูงอายุ

ABSTRACT

The purposes of this research were to study 1) the state of self-sufficiency of the elderly, 2) the need to develop in self-sufficiency of the elderly, 3) the model of self-sufficiency under the philosophy of 'sufficiency economy' of the elderly in Phutoei Municipal Area, Wichianburi District, Phetchabun Province. The study was the mixed research methodology both qualitative and quantitative. The samples included 297 elders and 12 Key older informants in Phutoei Municipal Area. The instruments consisted of questionnaire, interview, focus group, and brain storming. The quantitative data was analyzed with the statistics of percentage, mean, and standard deviation and the qualitative data was interpreted by purposes of the research.

The research findings revealed that:

1. The state of self-sufficiency under the philosophy of sufficiency economy of the elderly in Phutoei Municipal Area, is that, the overall average was found at moderate level, and on a separate issue found that social and mental self-sufficiency was lower than the overall average respectively.

2. The need to develop in self-sufficiency under the philosophy of sufficiency economy of the elderly in Phutoei Municipal Area the overall average was found at high level, and on a separate issue found that social development, and mental need was higher than the overall average respectively.

3. The model of self-sufficiency under the philosophy of sufficiency economy of the elderly in Phutoei Municipal Area were included 4 processes of participating, planning and developing, learning, and strengthening.

Keywords: self-sufficiency, sufficiency economy philosophy, elderly

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรโลก ทำให้สัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นตามที่องค์การสหประชาชาติได้ประเมินสถานการณ์ว่าปี พ.ศ. 2544 - 2643 เป็นศตวรรษแห่งผู้สูงอายุ หมายถึง

การมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรรวมทั่วโลก คาดการณ์ว่าในปี พ.ศ. 2568 จะมีประชากรโลกทั้งสิ้น 8,200 ล้านคน เป็นประชากรผู้สูงอายุ จำนวน 1,100 ล้านคน และมีแนวโน้มว่า

ประชากรผู้สูงอายุเหล่านี้จะมีฐานะยากจน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2545) ในสังคมไทยมีจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้นคาดว่าปี 2568 ร้อยละ 20.0 ส่งผลให้ประชากรของประเทศไทยเข้าสู่ยุค “ภาวะประชากรผู้สูงอายุ” ผลกระทบเกิดขึ้นมิได้จำกัดขอบเขตอยู่เพียงผลกระทบด้านประชากรเท่านั้น แต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้เป็นเสมือนปฏิกริยาลูกโซ่ที่ส่งผลกระทบต่อไปยังระบบอื่น ๆ ได้แก่ ผลกระทบด้านจิตใจ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพกาย

ดังนั้น การพัฒนาการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุจึงมีความจำเป็นอย่างมากเพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตดีและสามารถพึ่งพาตนเองได้ รัฐบาลเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุ ได้กำหนดแผนและนโยบายต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมสำหรับส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ เกิดปัญญาผู้สูงอายุไทย ปี พ.ศ.2542 (สำนักงานส่งเสริมสุขภาพ, 2547) เพื่อดูแลด้านปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตผู้สูงอายุอย่างมีคุณค่าและมีศักดิ์ศรี ปรากฏหมายว่าด้วยผู้สูงอายุเพื่อเป็นหลักประกันและการบังคับใช้ในการพิทักษ์สิทธิ ค้ำครอง สวัสดิภาพ และจัดสวัสดิการผู้สูงอายุนอกจากนี้มีแผนระยะยาวผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2565) ได้กำหนดยุทธศาสตร์การดูแลและการคุ้มครองผู้สูงอายุ เพิ่มสมรรถนะให้ผู้สูงอายุมีศักยภาพในการดูแลตนเองมากขึ้นส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพดีทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและสังคม (สำนักงานส่งเสริมสุขภาพ, 2547)

จากข้อมูลที่กล่าวมาไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะลดปัญหาต่าง ๆ ให้น้อยลง แต่คนไทยโชคดีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมอบเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นแนวทางแก้ปัญหา โดยมีพระราชดำริเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพอประมาณ ไม่สุดโต่ง

ไม่โลภมาก อาจจะมีของหรรหาก็ได้ แต่ต้องไม่เบียดเบียนคนอื่นพูดจาก็พอเพียงพอประมาณ ตามอัตภาพ (อภิชัย พันธเสนและคณะ, 2550)

เทศบาลตำบลพุดเตย เป็นตำบลหนึ่งของอำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ มีลักษณะเป็นชุมชนชนบท ประชากรผู้สูงอายุ 1,265 คน คิดเป็นร้อยละ 13.76 ของประชากรทั้งหมด จำนวนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มทุกปีทำให้เกิดสภาพปัญหาสุขภาพทางกาย ทางจิตและทางเศรษฐกิจ (สำนักงานเทศบาลตำบลพุดเตย, 2556)

ด้วยเหตุนี้จึงเป็นจุดเริ่มต้น ที่ผู้วิจัยมีความสนใจและให้ความสำคัญในการพัฒนาการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลพุดเตย อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลพุดเตย มุ่งหมายให้เป็นรูปแบบการพัฒนาผู้สูงอายุแบบองค์รวมทั้งด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมและ ด้านเทคโนโลยี ผู้วิจัยคาดหวังให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเองได้ทั้งยังสามารถสร้างประโยชน์แก่บุคคลรอบข้างและสังคมได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลพุดเตย อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อศึกษาความต้องการพัฒนาในการพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลพุดเตย อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์
3. เพื่อศึกษารูปแบบในการพึ่งตนเอง

ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้สูงอายุ
ในเขตเทศบาลตำบลพุดเตย อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัด
เพชรบูรณ์

กรอบแนวคิดของการวิจัย

กรอบแนวความคิดของการวิจัยมีความ
สำคัญอย่างยิ่งกับการวิจัย โดยเฉพาะการวิจัยเชิง
ปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ต้องมาจากการ
ทบทวนวรรณกรรมเท่านั้นจึงจะถูกต้องเพื่อสังเคราะห์
หาตัวแปรอิสระ ตัวแปรตามและตัวแปรอื่น ๆ ที่
เกี่ยวข้องสู่การสร้างเครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวม
ข้อมูลมาทำการค้นหาความจริงในสิ่งที่ต้องการ
หาคำตอบต่อไปใน (วัชรินทร์ อินทพรหม, 2558)

สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร จำนวน
1,265 คน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 297 คน ผู้ให้
ข้อมูลสำคัญ 12 คน เครื่องมือการวิจัย คือ
แบบสอบถาม สถิติในการวิเคราะห์ได้แก่ ค่าร้อยละ
ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์
ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การตีความตามวัตถุประสงค์
ของการวิจัย

วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พิจารณา
ตามคุณสมบัติ เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ
การพัฒนาผู้สูงอายุ ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการ
พัฒนาผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบทั้งทางบวกและ
ทางลบ วิธีการ สุ่มตัวอย่าง ใช้หลักความน่าจะเป็น
(Probability Sampling) ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย

ตัวแปรอิสระ

ข้อมูลพื้นฐาน

1. เพศ
2. อายุ
3. ระดับการศึกษา
4. สถานภาพสมรส
5. จำนวนสมาชิกในครอบครัว
6. สุขภาพ
7. อาชีพ

ตัวแปรตาม

สภาพการพึ่งตนเองและความต้องการพัฒนา ของผู้สูงอายุตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1. ด้านจิตใจ
2. ด้านสังคม
3. ด้านเศรษฐกิจ
4. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
5. ด้านเทคโนโลยี

รูปแบบการพึ่งตนเองตามหลักปรัชญา
ของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้สูงอายุในเขตเทศบาล
ตำบลพุดเตย อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์

ระเบียบวิธีวิจัย

เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and
Development : R&D) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม
ระหว่างวิธีวิจัยเชิงปริมาณ และวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

(Simple random sampling) โดยการจับฉลากชื่อ
ของผู้สูงอายุในแต่ละชุมชน ๆ ละ 33 คน ใน 9 ชุมชน
จำนวน 297 คน เป็นตัวแทนของกลุ่มประชากร
ได้มาจากการคำนวณของกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือ

การวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มและการระดมสมอง

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไป พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ช่วงอายุระหว่าง 60 - 69 ปี จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนต้น มีสถานภาพสมรส มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 4 คนขึ้นไป ผู้สูงอายุที่มีสุขภาพเจ็บป่วยเป็นบางครั้งและมีอาชีพในการทำเกษตรกรรม

สภาพการพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลพุเตย อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางโดยมีสภาพการพึ่งตนเองด้านสังคม และด้านจิตใจ มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าภาพรวม

ความต้องการพัฒนาในการพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลพุเตย อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อแยกประเด็นย่อยพบว่าความต้องการพัฒนาด้านสังคม และด้านจิตใจ มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าภาพรวม ตามลำดับ

รูปแบบในการพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลพุเตย อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ มี 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการมีส่วนร่วม ขั้นตอนกระบวนการจัดการขั้นตอนการเรียนรู้ และขั้นตอนการสร้างความเข้มแข็ง

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไป พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมีช่วงอายุ

ระหว่าง 60 - 69 ปี จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา มีสถานภาพสมรส มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 4 คนขึ้นไป ผู้สูงอายุสุขภาพเจ็บป่วยเป็นบางครั้ง มีอาชีพในการทำเกษตรกรรม สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของประชากรโลก ทำให้สัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น ตามที่องค์การสหประชาชาติได้ประเมินสถานการณ์ว่า ปี พ.ศ. 2544 - 2643 จะเป็นศตวรรษแห่งผู้สูงอายุ หมายถึง การมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรรวมทั่วโลกคาดการณ์ว่าในปี พ.ศ. 2568 จะมีประชากรผู้สูงอายุจำนวน 1,100 ล้านคนมีแนวโน้มว่าประชากรผู้สูงอายุเหล่านี้จะมีฐานะยากจน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2545) สอดคล้องกับประชากรผู้สูงอายุไทยวัยต้น (อายุ 60-69 ปี) มีมากที่สุดถึงร้อยละ 59 ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุหญิงและอายุมากกว่า 70 ปี ที่อยู่ลำพัง คือ โสด ไม่มีลูกหลาน คู่สมรสเสียชีวิตก่อนลูกหลานไปอยู่ต่างถิ่น ผู้สูงอายุจะขาดการดูแลยามเจ็บป่วยความรู้สึกเหงา และปัญหาทางการเงิน (ชาย โปธิสิตา และสุชาดา ทวีสิทธิ์, 2552)

2. สภาพการการพึ่งตนเองและความต้องการพัฒนาในการพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลพุเตย อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า สภาพการพึ่งตนเองในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับความต้องการพัฒนาในการพึ่งตนเองมีค่าเฉลี่ยในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อแยกประเด็นย่อยพบว่าสภาพการพึ่งตนเองด้านสังคม และ ด้านจิตใจ มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าภาพรวมซึ่งสอดคล้องกับความต้องการพัฒนาด้านสังคม และด้านจิตใจ มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าภาพรวมตามลำดับสอดคล้องกับค่านิยมผู้สูงอายุ (นฤมล

ศรีสุข, 2545) ที่กล่าวถึงผู้สูงอายุที่เป็นไปตามอายุขัยของแต่ละบุคคล การสูงอายุตามสภาพจิตใจเป็นการเปลี่ยนแปลงในหน้าที่ การรับรู้ แนวความคิด ความจำ การเรียนรู้ เซาว์ปัญญา และลักษณะบุคลิกภาพที่ปรากฏในระยะต่างๆ ของชีวิตแต่ละคนที่มีอายุเพิ่มขึ้นและการสูงอายุตามสภาพสังคมเป็นการเปลี่ยนแปลงในบทบาทหน้าที่สถานภาพของบุคคลในระบบสังคม รวมทั้งความคาดหวังของสังคมต่อบุคคลนั้นซึ่งเกี่ยวกับอายุ การแสดงออกตามคุณค่าและความต้องการของสังคม และสอดคล้องกับลักษณะของผู้สูงอายุ บริบูรณ์ พรพิบูลย์ (2536) พบว่า ผู้สูงอายุมีความรู้สึก หงอยเหงาเป็นนิจใจน้อย และสะเทือนใจง่าย บางคนกลายเป็นคนหงุดหงิด โมโหร้าย ขอบแยกตัว บางคนก็มมีอาการเศร้า ต้องการตายเร็วหรืออยากฆ่าตัวตาย แต่ก็มีบางคนกลายเป็นคนเพื่อเจ้าชอบโอ้อวดและ ขอบต่อเติมความเป็นจริง สอดคล้องกับความต้องการของมนุษย์ 3 ประการ (เสถียร เหลืองอร่าม, 2525) ที่ได้กล่าวไว้ว่า มนุษย์มีความต้องการทางด้านร่างกาย (Physical Needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานขั้นต่ำสุดของมนุษย์ซึ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตเป็นความต้องการเพื่อการดำรงชีวิตอยู่ของมนุษย์เป็นความต้องการที่มีมาตั้งแต่กำเนิด เกิดขึ้นตามธรรมชาติเพื่อความอยู่รอด จึงเป็นความต้องการพื้นฐานที่จะขาดเสียมิได้ ความต้องการชนิดนี้หากไม่ได้รับการตอบสนองจะมีความรู้สึกตึงเครียดอยู่ตลอดเวลา ประการที่สองความต้องการทางด้านจิตใจ เป็นความต้องการที่ส่วนใหญ่เกิดขึ้นภายหลังหลังจากความต้องการร่างกายได้รับการตอบสนองแล้ว เรียกความต้องการทางจิตใจว่า “ความต้องการที่เกิดขึ้นใหม่” (Acquired Needs) ประการที่สาม ความต้องการทางสังคม เป็นความต้องการทางจิตใจ

นั่นเอง แต่เน้นหนักในด้านความต้องการที่จะดำรงชีวิตให้เป็นที่ยอมรับนับถือของคนอื่น

3. รูปแบบในการพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาลตำบลพุดเตย อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้รูปแบบ มี 4 ขั้นตอนดังนี้

3.1 ขั้นตอนการมีส่วนร่วม มีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกลุ่ม มีส่วนร่วมกำหนดเป้าหมาย มีส่วนร่วมในการปลูกจิตสำนึกให้ตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ สอดคล้องกับปฏิญญาผู้สูงอายุ พุทธศักราช 2542 ปรากฏข้อมูลว่า รัฐโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคม ต้องกำหนดนโยบายและแผนหลักด้านผู้สูงอายุส่งเสริมและประสานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ให้บรรลุผลตามต้องการตามกฎหมายผู้สูงอายุ เพื่อเป็นหลักประกันบังคับใช้ในการพิทักษ์สิทธิคุ้มครองสวัสดิภาพและจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุนรณรงค์ปลูกฝังค่านิยมให้ตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุตามวัฒนธรรมที่เน้นความกตัญญูกตเวทียื่ออาทรต่อกัน สอดคล้องกับลักษณะการมีส่วนร่วมของ Brenes (1994) ว่าลักษณะของการมีส่วนร่วมมีประเด็นสำคัญ 10 ประการ ดังนี้ 1) ระยะเวลาและสถานที่ในการมีส่วนร่วมกับโครงการ ควรต้องให้มีผู้ส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมให้ต่อเนื่องตามวงจรชีวิตของโครงการ ตั้งแต่เริ่มต้นจนโครงการยุติ 2) การมีส่วนร่วมนั้น มีมิติทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ โดยทางด้านปริมาณ ถ้ามีคนมามีส่วนร่วมมากจะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกันดีขึ้นมาก จากนั้นทำให้องค์กรทางสังคมก่อตัวขึ้นทางด้านคุณภาพ ควรให้มีส่วนร่วมมีมิติที่จะขัดขวางความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมระหว่างบุคคล

ให้มีส่วนร่วมเสมอภาคกัน จึงจะถือว่ามีคุณภาพดี

3) ให้การมีส่วนร่วมเป็นเป้าหมายปลายทาง เป็นวิธีการที่ต้องดำเนินไปอย่างมีคุณภาพ ทำให้ งานเกิดความสำเร็จดียิ่งขึ้น 4) การมีส่วนร่วมนี้ ตามธรรมชาติอาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา 5) การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการทางสังคมและทางการศึกษาซึ่งหากเกิดขึ้นได้ จะเป็นเสมือนการให้การศึกษาแก่สังคม 6) สถานการณ์การมีส่วนร่วมนั้น ต้องคำนึงว่าการมีส่วนร่วมที่แท้จริง มิใช่เกิดขึ้น จากการออกคำสั่ง 7) มีคณะผู้บริหารการมีส่วนร่วม พิจารณา เพื่อวางแผนดำเนินการให้เหมาะสมว่า จะให้บุคคลใด กลุ่มใด เข้ามามีส่วนร่วมเมื่อใด โดยวิธีใด 8) การมีส่วนร่วมรับรู้สภาพปัญหาโดยมีส่วนร่วม จะทำให้คนในชุมชนได้รู้สภาพที่เป็นจริง มากขึ้น แก้ปัญหานั้น ๆ ได้ 9) คนที่อยู่ร่วมกัน ในชุมชนส่วนใหญ่ แต่คนในชุมชนหนึ่ง ๆ มักมีความผูกพันเอื้ออาทรต่อกัน มีค่านิยมร่วมกัน และ 10) ควรทำให้การมีส่วนร่วมมีลักษณะปนอามรณ์ ข้นประกอบไปบ้าง เพราะในสังคมไทยการมีอามรณ์ จะช่วยให้บรรยากาศการมีส่วนร่วมเกิดขึ้นได้ดี

สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ภคิน ทองเพชรบุรพา (2555) ได้ศึกษาเรื่อง บุคคลต้นแบบ ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในตำบล เกาะช้างใต้ อำเภอกะชัง จังหวัดตราด ผลการศึกษาพบว่า บริบทชุมชนกะชัง และตำบล เกาะช้างใต้ เป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ ประชากร ประกอบอาชีพทำนา ทำประมงและธุรกิจการ ท่องเที่ยว ผลการพัฒนาอย่างรวดเร็วทำให้กะชัง ช้างใต้ มีปัญหาหลายด้าน ชาวบ้านจึงแก้ปัญหา โดยการรวมกลุ่มกันและใช้แนวทางเศรษฐกิจ พอเพียงดำเนินชีวิต สอดคล้องกับผลการวิจัย ของ ชาญณรงค์ นาเชียงใต้ (2554) ได้ศึกษาเรื่อง

การพัฒนาชุมชนแบบพึ่งตนเองของบ้านหนองตาใต้ ตำบลอากาศ อำเภอกะชัง อำเภอกะชัง จังหวัดตราด ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาชุมชนพึ่งตนเอง มีองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ เทคโนโลยี เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ จิตใจ และสังคม สำหรับการ พัฒนาชุมชนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย การทอผ้ามัดหมี่ การทำเครื่องจักรสานและเครื่อง ดักจับปลา การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ภูมิปัญญา ท้องถิ่น การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ให้เกิด ประโยชน์ และการรวมกลุ่มกันเพื่อนำภูมิปัญญา ในด้านต่าง ๆ มาพัฒนาเพื่อให้เกิดรายได้ หลักการ บริหารชุมชนให้ประสบความสำเร็จ

3.2 ขั้นตอนกระบวนการจัดการ การวางแผนพัฒนาผู้สูงอายุ ตามแนวคิดการเสริมสร้างพลังทั้ง 5 อย่าง คือ ทำให้มี ทำให้เกิด ทำให้ตระหนัก ทำให้เชื่อมั่น ทำให้ได้ เตรียมกิจกรรมที่ส่งเสริม การพัฒนาผู้สูงอายุ จัดทำปฏิทินปฏิบัติการ สร้าง ความรักความสามัคคี โดยกิจกรรมที่จัดให้ครอบคลุม ทั้ง 5 ด้าน ตามแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง คือ ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านเทคโนโลยี ด้านทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ภายใต้อายุ 3 ช่วง 2 เงื่อนไข คือมีความ พอประมาณ ความเป็นเหตุผล ความเป็นภูมิคุ้มกัน มีความรู้และมีคุณธรรมสอดคล้องกับปัญญา ผู้สูงอายุ โดยปีพุทธศักราช 2542 เป็นวโรกาสที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมายุ ครบ 72 พรรษาประกอบกับองค์การสหประชาชาติ ได้ประกาศให้เป็นปีสากลว่าด้วยผู้สูงอายุรัฐบาล องค์การเอกชนประชาชนและสถาบันต่าง ๆ ได้ ตระหนักถึงศักดิ์ศรีและคุณค่าของผู้สูงอายุซึ่งได้ ทำประโยชน์ในฐานะ “ผู้ให้” แก่สังคมมาโดยตลอด ดังนั้นจึงควรได้รับผลในฐานะเป็น “ผู้รับ” จากสังคม

ด้วยสอดคล้องกับการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550) กล่าวว่า ทุกคนสามารถนำ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตได้ ไม่ใช่เฉพาะในหมู่คนจนหรือเกษตรกร โดยต้องระเบิดจากข้างใน คือการเกิดจิตสำนึก มีความศรัทธา เชื่อมั่นเห็นคุณค่า นำไปปฏิบัติด้วยตนเอง แล้วจึงขยายไปสู่ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป เป็นความพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว มุ่งเน้นให้บุคคลและครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขทั้งทางกาย ทางจิตใจพึ่งพาตนเองอย่างเต็มความสามารถ ไม่ทำอะไรเกินตัวดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น รวมทั้งใฝ่รู้และมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อความมั่นคงในอนาคตและเป็นที่ยังให้ผู้อื่นได้ในที่สุด

3.3 ขั้นตอนการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการพัฒนาสู่การพึ่งตนเอง เรียนรู้ การดูแลตนเองเบื้องต้น เรียนรู้การอยู่ร่วมกัน เรียนรู้ในการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ เรียนรู้การใช้ทรัพยากร อนุรักษ์ สืบสานภูมิปัญญา เรียนรู้การสื่อสาร เข้าใจ ทันทเหตุการณ์ การถ่ายทอดเทคโนโลยี ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีได้รับการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิวาระสุดท้ายของชีวิตอย่างสงบ

3.4 ขั้นตอนการสร้างเสริมความเข้มแข็งเน้นคุณธรรมกระตุ้นเร้าให้ผู้สูงอายุเกิดความตระหนักในศักยภาพของตนเอง ตามแนวคิดการเสริมสร้างพลัง 5 อย่าง คือ ทำให้มี ทำให้เกิด ทำให้ตระหนัก ทำให้เชื่อมั่น ทำให้ได้ มีระบบเครือข่ายการเกื้อหนุนระบบบริการ สื่อเทคโนโลยี โดยใช้พลังกาย พลังใจ

พลังความคิด พลังปัญญา พลังการบริหาร พลังเศรษฐกิจและพลังการเมือง สอดคล้องกับเงื่อนไขคุณธรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพราะคุณธรรมเป็นการเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติให้มีความซื่อสัตย์ รู้รักสามัคคี ไมโลภ ไม่ตระหนี่และรู้จักแบ่งปันให้ผู้อื่น และจำเป็นจะต้องสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังงานวิจัยของ สุภมาส อังศุโชติ และกาญจณี กังวานพรศิริ (2558) ที่ได้ศึกษาเรื่องการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ สังคม การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ รวมทั้งการส่งเสริมการออมของผู้สูงอายุ เพื่อรองรับสถานการณ์การเงินในยามชรา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1. รูปแบบการพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนี้อาจนำไปปรับใช้พัฒนากับผู้สูงอายุที่มีการดำเนินกิจกรรมในลักษณะคล้ายกันนี้ให้สามารถพัฒนาคุณสมบัติที่จะนำไปสู่การพึ่งตนเองของผู้สูงอายุได้
2. ควรพัฒนาด้านเศรษฐกิจของผู้สูงอายุให้มีความเข้มแข็งเพื่อขับเคลื่อนการดำรงชีวิตที่สอดคล้องกับการใช้ชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างยั่งยืน
3. พัฒนาความรู้ความเข้าใจในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้นำไปเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายที่เกี่ยวข้องในการเตรียมการพัฒนาผู้สูงอายุในชุมชนเพื่อเสริมความเข้มแข็งความยั่งยืนในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนได้อีกแนวทางหนึ่ง
4. ควรนำไปเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนการดำรงชีวิตของสถาบันครอบครัวของผู้สูงอายุ

ในชุมชนโดยใช้รูปแบบการพึ่งตนเองระดับครอบครัว
ในโอกาสที่เหมาะสม

**ข้อเสนอแนะการนำผลงานวิจัยไปใช้
ครั้งต่อไป**

1. ควรมีการวิจัยและพัฒนา แผนงาน
โครงการและกิจกรรมที่เหมาะสมสอดคล้องกับ
ความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชนในท้องถิ่นนั้น ๆ

2. ควรมีการวิจัยและพัฒนาความร่วมมือ
ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในแต่ละ
ท้องถิ่นที่ต้องการพัฒนาตามความเหมาะสม

3. ควรมีการวิจัยและการพัฒนาการเพิ่ม
ประสิทธิภาพของการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุใน
ทุก ๆ ด้าน

เอกสารอ้างอิง

ชาย โปธิสิตา และสุชาดา ทวีสิทธิ์. (2552). ประชากร
และสังคม 2552 ครอบครัวไทย สถานการณ์
เปลี่ยนแปลงทางสังคมและประชากร.
นครปฐม: สำนักพิมพ์ประชากรและสังคม.
ชาญณรงค์ นาเชียงใต้. (2554). การพัฒนาชุมชน
แบบพึ่งตนเองของบ้านหนองตาใต้ ตำบล
อากาศ อำเภอกาฬสินธุ์ จังหวัด
สกลนคร. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาสุขภาพศาสตร์
การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
นฤมล ศรีสุข. (2545). การบริหารงานสวัสดิการ
ผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลใน
เขตจังหวัดชลบุรี. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสน-
ศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
ทั่วไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
บริบูรณ์ พรพิบูรณ์. (2536). โลกยามชราและ
การเตรียมตัวเพื่อเป็นสุข. เชียงใหม่:
พระสิงห์การพิมพ์.

ภคิน ทองเพชรบุรพา. (2555). บุคคลต้นแบบตาม
แนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ในตำบลเกาะช้าง อำเภอเกาะช้าง
จังหวัดตราด. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อ
การพัฒนาท้องถิ่น : มหาวิทยาลัยราชภัฏ
พระนคร.

วัชรินทร์ อินทพรหม. (2558). ความสำคัญของ
การทบทวนวรรณกรรมสำหรับการวิจัย.
วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์. 30(10),
23.

เสถียร เหลืองอร่าม. (2525). ความต้องการของ
มนุษย์. กรุงเทพฯ: บริษัท พิมพ์ดี จำกัด.

เสรี พงศ์พิศ. (2549). เศรษฐกิจพอเพียงการพัฒนา
ที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี.
(2550). การคาดประมาณประชากรของ
ประเทศไทย 2543-2573. กรุงเทพฯ:
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานเทศบาลตำบลพุดเตย. (2556). สิ่งดี ๆ
เกิดขึ้นที่พุดเตย. เพชรบูรณ์: อัดสำเนา.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2545). รายงานสำรวจ
ประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย.
กรุงเทพฯ: กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศ
และการสื่อสาร.

สำนักงานส่งเสริมสุขภาพ,กรมอนามัย กระทรวง
สาธารณสุข. (2547). คู่มือส่งเสริมสุขภาพ
ผู้สูงอายุ สำหรับบุคลากรสาธารณสุข.
นนทบุรี: สำนักงานกิจการองค์การสงเคราะห์

ทหารผ่านศึก.

สุภมาส อังศุโชติ และกาญจณี กังวารพรศิริ. (2558).

อิทธิพลของลักษณะชุมชนต่อโมเดลการส่งเสริมการออมของผู้สูงอายุในจังหวัดนนทบุรี ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: โมเดลสมการโครงสร้างกลุ่มพหุ. วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 10(2), 1-16.

อภิชัย พันธเสน และคณะ. (2550). **สังเคราะห์องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).

Brenes, Carlos. (1994). Perfecting Utopia-Extension in Time of participation. in Forest. **Tree and People Newsletter**. (25), 4-12.